

Des de la universitat, què podem aportar els lingüistes a la ciència en català?

NÚRIA CASTELLS

Serveis Lingüístics de la Universitat de Barcelona

Resum

L'objectiu d'aquesta comunicació és, d'una banda, descriure breument una part del que fan els lingüistes i terminòlegs a la universitat —concretament, la creació de recursos lingüístics vinculats a la producció de textos dins l'àmbit acadèmic en diferents àrees de coneixement— i, de l'altra, reflexionar sobre aquesta experiència.

El treball es basa en l'experiència professional de l'autora als Serveis Lingüístics de la Universitat de Barcelona (UB) a les facultats de Física i de Química.

PARAULES CLAU: universitat, qualitat lingüística, treballs acadèmics, comunicació científica, terminologia, recursos lingüístics, llenguatge especialitzat, recerca en català, textos científics redactats en català.

Abstract: *What can we linguists contribute from the university to science done in Catalan?*

The aim of this paper is, on the one hand, to briefly describe a part of what linguists and terminologists do at the university – specifically the creation of linguistic resources linked to text production in different areas of knowledge within the academic world – and, on the other, to reflect on this experience.

This study is based on the author's professional experience at the University of Barcelona Linguistic Services, in the faculties of Physics and Chemistry.

KEYWORDS: university, linguistic quality, academic works, scientific communication, terminology, linguistic resources, specialized language, research in Catalan, scientific texts written in Catalan.

1. INTRODUCCIÓ

En l'àmbit universitari, de vegades costa detectar les necessitats lingüístiques reals de les persones que en formen part. Els lingüistes que exercim a la universitat moltes vegades treballem sols als nostres despatxos, una mica allunyats de la vida acadèmica que transcorre simultàniament allà mateix.

Què necessita una noia que ha de redactar un informe sobre les pràctiques que ha fet al laboratori el darrer mes? Com s'ho fa un doctorand que ha decidit escriure la tesi de química analítica en català? Què deuen llegir els professors en els exàmens i treballs de l'alumnat que estudia física, biologia o farmàcia? Moltes vegades no ho sabem. O no ho sabem exactament. Les activitats que des de les comissions de dinamització lingüística s'organitzen a les diferents facultats ens han servit per a saber i conèixer allò que d'una altra manera segurament ens passaria desapercebut.

El concurs Masterquímica té per finalitat divulgar en català els treballs de recerca dels màsters d'alumnes de qualsevol de les branques de la química, de l'enginyeria química i de l'enginyeria de materials de la Facultat de Química. Els participants han d'enviar prèviament un resum del treball i un pòster que s'exposa durant tres dies al vestíbul de la Facultat. Des de l'any 2010 té format de concurs. S'hi valora la capacitat comunicativa, l'estructura pròpia d'un treball de recerca, la qualitat lingüística i el disseny dels pòsters que hi participen.

Amb el Masterquímica —juntament amb la idea que probablement no s'ensenyava prou a escriure textos científics en català¹ i que, per aquest mateix motiu, no hi ha prou models— va néixer la *Cuina lingüística per a químics*,² per a donar su-

1. El llibre de Paula Carlino *Escribir, leer y aprender en la universidad. Una introducción a la alfabetización académica* (Fondo de Cultura Económica, 2005, p. 23) introdueix un punt de vista interessant. Posa en dubte la idea generalitzada i freqüent que les dificultats o mancances d'escriptura i lectura que tenen els alumnes quan arriben a la universitat provenen, només, del fet de no haver-ho après en les etapes educatives anteriors. En recollim un fragment traduït a continuació: «Que l'escriptura plantegi problemes en l'educació superior no és degut, només, al fet que els estudiants arribin mal formats dels nivells educatius previs. Les dificultats són inherents a qualsevol intent d'aprendre alguna cosa nova. S'ha de reconèixer que la manera d'escriure esperada per les comunitats acadèmiques universitàries no és la prolongació del que els alumnes havien d'haver après prèviament. Són noves formes discursives que desafien tots els principiants i que solen convertir-se per a molts d'ells en barreres insalvables si no compten amb docents que els ajudin a travessar-les.»

Cada disciplina té llenguatges i convencions especials que constitueixen una part important del que han d'aprendre els alumnes juntament amb els continguts de cada matèria quan aprenen una disciplina.

A la Facultat de Dret de la Universitat de Barcelona s'ha inclòs en els plans d'estudis l'assignatura de formació bàsica anomenada *tècniques de treball i comunicació*, de sis crèdits. És clarament una manera d'incloure aquestes habilitats i competències de comunicació pròpies de la disciplina com a part integrant dels estudis dels graus de la facultat (M. TURULL RUBINAT (dir.), *Tècniques de treball i de comunicació: Instrumentarium per a les ciències jurídiques i socials*, Barcelona, Huygens, 2011).

2. Accessible a www.ub.edu/sl/quimica.

port a la redacció dels resums i pòsters que s'hi presenten i per a contribuir a la millora de la qualitat lingüística en l'àmbit de la química.

Posteriorment se'n van adaptar els continguts per a altres facultats: la *Rebotiga lingüística de farmàcia*,³ a la Facultat de Farmàcia, i *Paraules de la física*,⁴ a la Facultat de Física.

2. RECURSOS DELS SERVEIS LINGÜÍSTICS DE LA UNIVERSITAT DE BARCELONA A LES FACULTATS DE QUÍMICA, FARMÀCIA I FÍSICA

Durant els darrers anys, els Serveis Lingüístics de la Universitat de Barcelona han creat webs o blogs que recullen i ofereixen recursos lingüístics de caràcter general —i sobretot d'una àrea de coneixement determinada— i de llenguatge especialitzat. Contenen enllaços als materials disponibles i consultables en línia i recomanacions específiques d'aspectes concrets amb exemples que les il·lustren.

Aquests recursos faciliten que les persones que han de crear textos escrits o orals dins de l'àmbit acadèmic puguin participar d'una manera activa en la qualitat lingüística dels treballs que redacten en català i serveixen de suport per a adquirir o reforçar les competències i habilitats lingüístiques en un entorn universitari.

Com s'estructuren i quins continguts tenen? A continuació se'n descriu el contingut d'una manera genèrica perquè ens serveixi per a referir-nos a tots tres recursos alhora (*Cuina lingüística per a químics*, *Rebotiga lingüística de farmàcia* i *Paraules de la física*), tenint en compte que l'estructura i els continguts són els mateixos, però adaptats a diferents disciplines i formats.

El menú conté cinc apartats:

— El primer apartat ens situa en un nivell bàsic. S'hi han seleccionat les eines lingüístiques que s'han considerat imprescindibles i que cal conèixer perquè contribueixen clarament a la millora de la qualitat lingüística:

- l'UBTERM, el portal de consulta dels vocabularis i diccionaris terminològics editats pels Serveis Lingüístics amb la participació de professors i alumnes de la Universitat de Barcelona;

- el llibre d'estil de la Universitat de Barcelona (CUB), que recull criteris lingüístics, bibliogràfics, d'estil i convencions, i expressa el model de llengua que seguim a la Universitat de Barcelona;

- l'Argumenta, el programa interuniversitari per a millorar les habilitats comunicatives en l'àmbit universitari i professional.

— El segon apartat inclou models de documents propis de l'àmbit universitari a través de l'Argumenta i el CUB. Aquest apartat conté el pòster, el resum,

3. Accessible a www.ub.edu/sl/farmacia.

4. Accessible a www.ub.edu/paraules-fisica.

l'article, l'informe, l'exposició oral i, com a novetat recent, els criteris per a la redacció de treballs acadèmics (treballs finals de grau i de màster i tesis doctorals).

— El tercer apartat conté recomanacions específiques acompanyades d'exemples propis de l'àrea en qüestió. Es disposen en forma de llista, ordenades alfabèticament. Són molt breus i la informació s'amplia, si escau, enllaçant a altres recursos propis (CUB, *Sens dubte, Retrucs*, per exemple).

— El quart apartat recull obres de referència i de consulta, diccionaris, etc. Aplega materials diversos, en català, de l'àrea de coneixement triada. També s'hi inclouen algunes obres de caràcter lingüístic, com ara la *Gramàtica de la llengua catalana, Els signes de puntuació*, etc.

— I, per acabar, el darrer apartat conté recursos similars d'àrees afins i de temàtica complementària elaborats pels Serveis Lingüístics de la Universitat de Barcelona. En aquest moment, s'interrelacionen la *Cuina lingüística per a químics*, la *Rebotiga lingüística de farmàcia* i el blog *Paraules de la física*.

Hi ha tres idees bàsiques que van impulsar la creació d'aquests recursos i que són a la base d'aquesta iniciativa:

— Crear un recurs especialitzat per a àrees de coneixement determinades (química, primer, i farmàcia i física, posteriorment).

— Portar la dispersió i la gran quantitat d'informació cap a la concreció i l'especificitat perquè es converteixin en recursos veritablement útils per a les persones a les quals van destinats.

— Aprofitar els materials que ja estan elaborats però que sovint són poc coneguts. L'usuari moltes vegades no sap que existeixen ni com trobar-los.

No obstant això, en destaquen altres característiques que formen la columna vertebral d'aquests materials:

— La proximitat és entesa com un valor. És el tret que permet engegar línies de treball i recursos fets a mida.

— El rigor dels continguts, presentats d'una manera senzilla i simple, procurant que la consulta sigui fàcil i atractiva.

— Els diferents nivells de consulta i de profunditat, segons les necessitats, els interessos o els tipus d'usuaris. No s'ha de seguir cap ordre establert.

— La no exclusivitat dels materials elaborats a la Universitat de Barcelona. S'hi inclou tot el que hi ha en aquest camp d'altres procedències (institucions, universitats, etc.), com per exemple: el full lexicogràfic *Què Cal Saber*, el TERM-CAT, el portal UPCTERM, l'IEC, etc.

— La valoració de la part activa i de la implicació de cadascú en la millora de la qualitat dels textos que produeix.

— El coneixement dels textos ha permès detectar i capturar casos i exemples reals.

— La interrelació d'àrees i disciplines.

3. REFLEXIONS PER A CONCLOURE

Hi ha diferents aspectes que ens empenyen cap a un cert optimisme. El primer de tots és el fet d'adonar-nos que a la universitat es produeix una situació extraordinària. Ho tenim tot:

- hi ha el coneixement, l'ensenyament i la formació i el procés d'aprenentatge, la recerca, en un sentit ampli, i totes les àrees d'especialitat;
- és on s'usa —es parla i s'escriu— el llenguatge especialitzat, amb el qual es transmet i es comunica el coneixement;
- hi ha els professionals de la llengua que hi donem suport.

Per tant, segons el nostre parer, aquests recursos només són un punt de partida. Fan visible i difonen el treball que ja està fet, l'estímul que pot tenir l'hàbit de la qualitat, el valor de la comunicació científica ben feta, i en la pròpia llengua.

Optimistes també perquè fer un pas vol dir donar l'oportunitat que en vinguin de nous. Tot i que és imprescindible fer un seguiment del grau d'implantació i de l'ús que tenen aquests recursos en els centres respectius, també és important anar una mica més enllà d'aquestes dades concretes i estar atents a tot el que va sorgint a partir del moment en què s'han posat en funcionament. Ens referim, per exemple, a la difusió d'aquests recursos a les facultats, l'acollida que té la iniciativa, la presència i visibilitat dels serveis lingüístics universitaris en els centres, les noves col·laboracions que sorgeixen entre els experts i els Serveis Lingüístics, etc.

I, tornant al títol, què podem aportar els lingüistes des de la universitat a la ciència en català?

- El treball rigorós pel que fa a la terminologia, la creació i la difusió dels recursos lingüístics.
- L'hàbit de la qualitat en els textos científics redactats en català.
- El suport a les necessitats reals i immediates de la comunitat universitària.
- La nostra contribució en el treball conjunt entre els especialistes i experts en les diferents àrees de coneixement i els professionals de la llengua.

Qui ho tria descobreix que la llengua no és cap limitació. Només amb l'ús, la llengua i la terminologia poden avançar com ho fa la ciència i la recerca, en un procés natural i constant d'evolució. Tenim els mecanismes i la capacitat de poder fer recerca en català. Tenim els científics, els recursos i els professionals de la llengua que hi donen suport. Quina terminologia tindrem si no s'escriuen textos científics en català? Quina llengua tindrem si no treballem junts, els experts i els lingüistes? Només així ens adonarem que no hi ha tants límits. La llengua està preparada per a fer-ho.